

מכתב ליהודי ארץ-ישראל

מכתב ליהודי ארץ-ישראל (1919)

קריאתו של מאמץ נורדאן לעליה המונית לא"י לאחר מלחמת העולם הראשונה
מתוך: (א) "חדשות הארץ אוניטסטי" 1919.
(ב) "די עיטי" (לונדון) 4-5.7.1920.
(ג) "נורדאן, התבנים ציוניים, עורך ב. נתניהו, כרך ד, ירושלים תשכ"ב)

עצב ורשע מלאים את לבי על שמוכרח אני לכתוב בלשון זהה לעיתון. שהוא טוב בלשונו הנשגבת. בתהאלמות: על שמוכרח אני להשתמש בלשון לעזית. בשעת שאני רוצה לרבר אל החלק המאושר, המעורר קנאה של עמנו, שזכה לנשט את איריה של ציון ולדרוך על האדמה. שעליה הטבעו רשומי-עקבותיהם של אבותינו הקדמונים; בשעה שאני רוצה לנפוח אל הצבור, שהשיב לתחייה את צילי ביטוייהם של בניאיגה. הוא מוסדר בכורה עצמית נוצלת של חלוקה, שמתפקדו לעבור לפני המהנה של המיליתים מצויגה, שלבויתם פהמים להיספח לצבא החלוצי-הגבארי. אמרתי: "המיליתים", כן, מפני שאני מתקפם מתוך זעם לזמם לפחדנים ומגידילב, המענים כל חומן, שיש לעשות הכל מתוך זיירות יתרה. שעליה היחזיה לארץ-ישראל צריכה להתנהל באיטיות מרובה מאד ובזהרנות שקולה מאד, וסמסטרם של העולים לארץ-ישראל אינו צריך להיות מרובה מאלפים גסם לשנת, אם רוצים אנו להמנע ממקלות. ברך זו - אומרים הם לנו - הוא רשאים לקרות, שלאנו חמשים שנה תיוו לנו מאור אלמים אתרות של יהודים בארץ-אבותינו. אין ספק, שחכנית כזו היא משובת בהלכות הפשטות. אם נלך בדרך זו, אין כל יסוד להרשע לסכנה חכנית כזו אינה זורשת התאמצות יתרה. אך היא מתיבת לשום אתריות, הללו, שמדמים לעצמם, שהם הם המנהלים את הגזעה העליה ההתיישבות בארץ-ישראל, יהיו פטורים מכל קורטוב של דאגה. לשם כך אין צורך בשום רעיון חדש וחדרד, בשום מרץ ארגוני, בשום כשרון של יצירה, המתרוץ הגחם ביותר לביעות גברולות ונא, לאיטיות של רבר - הכפידה בעצם מציאותו; שהרי קל מאד להביט, שהיירות של אלפים איש לשנה אינה יכולה לגרום להששות כלשהם. עליה כזו לא תסריד את מנותנו של מישונו. במקרה הנרוע ביותר אפשר יהא להיון את העולים מדי יום ביומה, או שאפשר יהא ליתן להם "חלוקה" חדשה. לא רבר זה לא יקום ולא יהיה! הנומים הנכונים מחייבים לעיון בשאלה ע מבוטגה אתרת לגברי, אנו חייבים לראוג לכך, שהענין יתנהל בקנה-מידה גורול. אנו צריכים לעפול בחיפך רחב, המגינה בארצות-המגורמים

64

מכתב ליהודי ארץ ישראל

שואפים לנער מעל רגליהם את אבק הארצות הללו, שהיא רחב בדמם - לא לאחר חמשים שנה, לא מחר, אלא היום; הם נלחמו בגבורה בשנות-התחמת של המלחמה העולמית. מהיום והלאה הם שואפים לחיות היים של עם בדתורים, היים של אומה בעלת-כבוד, שיש לה זכויות אנושיות ולאומיות מלאות.

והתכן? כלום אין רוצים להרשות לנו את הכניסה לארצנו? איזה הלצה מרה יש כאן? הרי הבטיחו לנו את ארץ-ישראל - זו, או לאו? כלום רוצים לפתוח את השערים, או לסגור אותם על מסגור? אם מתכוונים לסגור את שעריהן, נצורך להרים קול זעקה גדולה בשני החצאים של כדור-הארץ נגד אלה, שירשו לעצמם הלצה אכזרית זו על חשבוננו. אנו נגד צריכים להוקיע בגאון משוחק ששל זה לפני הבר-הלאומים שיתנהל ברוח-הצדק, ובפי שאנו מקורים, יצאת שם הצדק את הרפיה ואח האלמות. אם רוצים לפתוח את השערים - ואני מקווה, שהעם, שעליו אני מדבר, יפתח את השערים, אם נגביר את השפעתנו - או נזדונו לארצנו ביד רמה ובכבוד-אינטיים, וכך יהא הדבר, אנו נעלה לארצנו.

הא כיצד? ארץ-ישראל אינה מסוגלת לכלכל מיליתים של בני-ארץ? הדעה זו היא הפתעה גדולה בשבילי. כיצד מצירים לעצמם הכמיה-הכלכלה הנישבים הללו, שאינם רוצים לשנות את הישימון בארץ-ישראל (ואפשר - הם רוצים ליצור אותו). שהאדמה מכלכלת את תושביה; בכלל וליצור - כלום יש להם מושג על דבר שביצירה? בנייה-אדמ' יוצרים את הכלכלה על-ידי מה שהם מנגלים את אוצרות-האדמה; הם יוצרים אותה על-ידי פעולתם, על-ידי אמצאותיהם; על-ידי יצור קניינים, שאינם קיימים עדיין - תעשיית סהרה, תוצרות; על-ידי מה שהם מנגלים את כל מה שנמצא על פני האדמה ומתחת לאדמה, ועל-ידי שימוש בכחות הדינאמיים של הטבע, כבידה שחולך וגולל מספרם של התושבים בארץ, בה כסירה הם נעשים מסוגלים יותר ליצור עושר לטובת המרם ולטובת הציבור כולו. הדיברים הללו אינם פאראדוקס, אלא עובדות: הרי זה בבחינת מושכל ראשון, שאותה ארץ, שבה היים פאות-אלמים אתרות של בני-אדם חיד רעב, מסוגלת, אף-על-פי-כן, לפרנס בכבוד מיליונים.

הגיעה השעה, שגדרוש בקול רם, בלא כל היסוסים, למחוח לשינוי את שעריהן-וארץ בלא סעצור, אנו צריכים להכנס אליה בפעם אותה, בהמגינים גדולים, בלא דחיי, במשך שיגמ אחדות גנא וקוקים להמייכתם של אחינו בתוך-לארץ. שישארו בנמצאות של המתרשות-העולים הראשונים לארץ. אתר כך נעשה כל המאמצים האפשריים, כדי להשתחרר מייקה כזו, באיזה אופן? אני מכיר את עפי יותר מדי, שיזא בלבי אף שמך של דאגה לדברי-

עשרה אנשים, אך בגלל העובדה הקשה הזו חרוב לא החזיקו מעמד ונשארו בה רק אני ועוד אחד שעלה מטרנסילבניה, נגאד, כל חיזקי ברחו. עם אני שנתיים ויחזיקו עלה לאור שלוחתי בספי בנקי - ביצרות מנחל ורק לאור שנתיים ויחזיקו עלה לאור קטנה ביצרותי, לאור סמן, עברתי לעור המעברה חומטי - ותמחתי חוות קטנה ופתחתי חוות חלפטי. בינתיים נולדו לנו בנפת בנפת עממה בדירה קטנה ופתחתי חוות חלפטי. למשפחתי בת חמשה תאומים ועל רק בעמל רב יכולתי לקיים ולהישג, למשפחתי בת חמשה-תאומות.

זו היטיבה שב-1959 עברנו לחיות בקיבוצי שמונה² בתקווה לשפר את מאבנו הכלכלי, פתחתי גם שם חוות "גלגלית", אני חייב לעיון שהאחריות שם ביו התרומה לזמן החיות חיתה טובה, היו שם עוד כמה משפחות רומניות מצאתו עברו לשם. למשל בייטת ובעלה מישו שחיה פחה. ב-1963 עברנו לחיות בתל-אביב מתוך כוונה לאפשר לילדים תיוון יותר טוב.

כמכתב לאחר חשוב לי לחוגי, שום בצמתי, גם בקריה-שמונה לנו בתל-אביב היינו מוכנים להקריב כל קרבו ולעמול בכל קושי שאפשר לנו לתת חיונד טוב לילדיו; ולמרות הקשים הכלכליים אף פעם לא הצטערנו על כך. שלישית בנינו גולן, זכו לעמוד, כשהתגברו החלל, כמו האבא שלי,ם, להתפרנס בווישר ובכבוד ולא אחד במקצועי; שויימאל משמש כדורסל וטריני, ושני התאומים, איית, וראפן, שלמדו אלקטרויקה בבית-ספר מקצועי, ושני מוסקים כיום במקצועם, נוסף לכך, אני יאה על כך שמשפחתי תומכת באופן רציני למיגוון התלויים; שוריימאל נשוי לקצבניקית לשעבר, ולדלת אנאלית, ואילו שני התאומים נשואים לשתי בחורות ממשפחות של יוצאי פרס.

הערת

1 דוגמא זו של יוזמות טריות בשלב כה מוקדם מאז תחילת ארצות אומוניות גם לעולים אחרים מרומניה, וכוונתי גם ליוצאי ארצות אחרות, שאנשים מתלטיים לקחת גורלם בידיהם כדי לשפר את המצב הכלכלי של משפחתם. דוגמא מעניינת לכך יכול לשמש ינקו מאורד, אף היא מיוצאת ברלי, ינקו, שבנו חארי יחה אוד מחברי ילדתי ברומניה, התיישב אף הוא עם משפחתו בנפת ב-1950 וכבר בשלב מוקדם בנח לו הכרח לקחת חסות ועגלה ולעשות חובלות באפת, יוזמה זו חנאה לו כרכה כלכלית וכאשר כעבור שנים ספורות יכול היה כבר להרשות לעצמו לפתוח חוות גלגלית בנפת ולפרוש מהעבודת הקשה עם העגלה, הוא התכבא פעם שאינו יכול להרשות לעצמו לזווג על החמור חות שהביא לו מזל.

2 על ראשיתיה של קריה-שמונה ראה: א. ליברמן, "שנים ראשונות בקריה-שמונה: עובדות, מטיבים וזכרונות", בתוך: ערוך: אצבע תפיל בקריה-שמונה, ירושלים 1967-1968, עמי 189-199.

יךשמו כמנהגים לעליה לארץ, ולאחר מכן אין להם אלא לשבת ולהכות כשקט עד שייטנו להם דרכותם, כרטיסי רכבות וספיקות, הוצאות הנסיעה—הם יובלו למקום שבו חשקה נפשם ויש—אחיה הנשונה, שהביאתם לשם, היא חראק להם גם שם, חספס להם דיר ואוכל, המצאיותם עבודה ותעמולה לזמן קצר או ארוך, עד שהם עצמם יחליטו, שכבר יכולים הם לעמוד כרשות עצמם.

אין זה אלא חלום בהקיץ, אמור להם, לעולים, לשנות אסילו רגע אתר במיזרח-השוא, שמיטתו עלינו כורזי-הארץ מעוניין בתגודותיהם מבוזגה המריה, ורץ מרגם נעמם, הם נוסעים לארץ-ישראל לטובה עצמם; כדי להקל על פצמם שלהם ועל מצב בניהם ובני-בניהם; אין הם נוסעים לשרת את מיטתו או לעשות טובה למישהו, אין הם זכאים לדרשה, שייבטם לארץ-ישראל חמטון עלי-ידי מישהו ורץ מהם נעמם בשנת 1881, בשעה שזרם גדול של יהודים התחיל והר לאמריקה, וכתוצאה מההשקפו עד שנת 1915, הרץ 34 שנים, שלוש מיליני יהודים בארצות-הברית ובי קאנאדה בלא לזכור על אלה, שהיגרו לאוסטרליה, ועל מאות-האלפים, שהתיישבו באיים הבריטיים—לא העלו כל המתגוררים הללו על דעתם בלא לבקש ממישהו, שישלם להם את הוצאות-הדרך, ידם שלהם השיגה את רמי הוצאות-הדרך, הם עצמם שילמו את הוצאות כדרך כל האדם; הם הקימו להם את נתיבתם בנייתם ובמאמציהם העצמיים, וגילו את מרצם, וריצותם, רצינותם, ובריאותם-הנלחם במציאת מתיבתם, באותן השטות עצמן יש לנקוט לגבי העליה לארץ-ישראל וההתיישבות בה.

ההקלה היהודית, שיש להגות בה כלפי העולים, היא הנפקת חלואת אלה שנתרששו ממתן סלחמה ורדיפתו ואינם יכולים למצוא בעצמם את הספיק לנסיעה ולתשלומות בארץ, אבל אמור להם להטיל צל של ספק ברובי, שהספיק שהם לוקחים הוא הלוואה ושיצטרפו לפרוע את ההוצע עד הפרטת האחרונה תיכף לבשתשיג ידם לעשות זאת, וכדי ליצור בסיס בטוח לאשראי, יצטרפו להתארגן באגודות קואופראטיויות, או באגודות אחרים לערכות הודית, כדי שיוכלו לפרוע את תגובותיהם, הנהג יהיה משותף לכל התבררים.

זהו מה שיצטרפו לעשות העולים עצמם, וככשיו, מה בנוגע לתפקידה של ההסתדרות הציונית? טובה משולש מטלת עליה: להלחץ את אהינו הנודדים ברכסם, להשיב בשבילם את המילואה, שלהם הם זקוקים; וליצור בארץ-ישראל תנאים, שיאפשרו להם להתיישב בה ולמצוא שדה מתאים לכשריה-ועבודה שלהם, היא הייתה גם לייסד בארצות-הבריתם של ההסתים היהודיים

להפוך את ארץ-ישראל לארץ יהודית, מן ההכרח הוא שיהיו היהודים רוב בארץ-ישראל, ומבין שיש עם מהם מתי-מספר בלבד, כועטים מדי שיחשש-בו בהם, מן ההכרח הוא שיעלו לשם יהודים רבים, כל זמן שהיחם המספרי בנינו וכן הערבים הוא 1 ל-10 או 1 ל-11, היו כל מאמציו להמרחת של ארץ-ישראל אינם לטובת העם היהודי, אלא לרצתו, יתכן שיחידים יהודים יוכלו להגיע לאושר בארץ-ישראל, שהיה ממותת ומטפוחת, שתשגשג ותגוב כמות העבודה היהודית; אבל אם ההסתחות ההתקיימות התנהלנה לאטמן, במשך שנים הרבה, הספוק אליה הארץ ערבים מן הארצות השכנות בקלות ובמהירות מרובה יותר משתמשוך אליה יהודים ומסטרנו היחסי כארץ ישרא כשי שהיא עכשיו, במקרה זה יושאר במצב, שאנו נחונים בו כיום; יסוד זה חסר-ערך בקרב עם אתר, שיהיה עסיר ומאורגן יותר, בעל הכרה ממותת יותר, ובקירוב יחלכד עד כדי כך, שיהודים לא יוכלו להודר לארץ בבלל.

בל זה הוא כבוד וכולם לפין כל-כך, שאין כל צורך להאריך ברובו, או שנצעה רוב מטרע בארץ-ישראל עכשיו, או שהארץ חמה אבודה בשבילנו לעלמים; ומת שנחשב בניינו לגאולה יהפך לאיסור נוסף של תגלות וזתי הבשיתו.

[כ] כיצד תיתכן עלייה המונית יהודית

השאלה החשובה ביותר, העומדת כיום על הפרק, היא: כיצד להגיעם עלייה המונית יהודית מהירה לארץ-ישראל, שהיא הכרח ממתלם בשבילנו? מהו החלק, שיוצרכו לתת הרוצים לעלות; ומהו החלק, שההסתדרות הציונית וההגות העולמית יוצרכו לתרום למסימת ענקית זו? ככוונת שלייה בלבד—שלא תהיץ לנו ולא תהגוד למסולחנו; שלא תשימ מכשולים מדיניים ומנהליים על דרכנו, הרי אין מקום לדבר על סוג שיתוף-שפולה משום סוג מצד הממשלה האנגלית או מצד מוסדותיה הרשמיים.

קודם כל, על אלה שרוצים לעלות, אנו יהדעים, שלא מאוד-אלפים, אלא מיליניים של יהודים מייחלים ליציאה מארצות-הפוגרמים ומצפים בקוצר-רוח קדחני להודמות לעשות אורחים בארץ-ישראל, בארץ הלומייתו ושיאמותיו, כדי למצוא שם שלום, ביטחון, חירות וכבוד אנושי, אבל בתוכם החשטה דעה, שכדי להגות מבל מנעמי האושר הזה, די שתייצבו לפני אחד מן החסדים או המשרדים בארץ-מגוריהם או בלונדון,

לאומית, להסית אותם ולעוררם להתנגדות תקפנית למה שתיאר כפלישה וכיבוש יהודי.

היינו מתנהגים בחוסר-הירות נמוך, אילו התעלמנו מן האפשרות או אף הודאנו של התנגדות פעילה ואף מעוררת מצד הערבים לכל מעמד של עדיפות יהודית בארץ-ישראל, הפרעות, שנערכו ב-4 באפריל [1920] בירושלים, יש בהם כדי לשמש אזהרה מספקת בנידון זה, אם הנפקת מקמד של עדיפות ליהודים תגרום לא-שקט, שילך ויגבר ויגיע, כמי שניתן לשער, לשלב של טרעות התקוממות התנגשויות כרוניות, למה אפשר יהיה לעשות במקרה זה מן השלטון המאנאטוריו כלום יש אף אדם נבון אצור עלי-פני הארצה, שהיה אוטר, שבמקרה זה הכריז אנגליה מצבי סלחמה בארץ-ישראל, חשלוט כמות בתירדן צבאיים, תחוק צבא רב בארץ, ואף תצא לסלחמה על הערבים, אך ורק כדי למצוא תן בעינינו? כל זמן שנישאר מיצוט קסן ללא תקוה בארץ-ישראל, לא תהא הארץ יהודית אלא ערביית, על אף הגהרת-בלפור, על אף החלטת סדרמן, על אף הנציב העליון היהודי ושיתותם של היהודים במקירות הנכירה הגמורה בארץ-ישראל, כל מה שאנו יכולים לקווח הוא, שנקבל מה שיואלו המנהר גרם הערבים להעניק לנו כרוב חסדם; אנו נהא נטבלים באדיבות בארץ, יתירו לנו לשמור על רתנו, לקיים בתי-ספר, שבהם נוכל ללמד גמרא, ואף יתירו לנו לעבוד ולעסוק בפרקמטיה, בתנאי שנצייח לתוקי-הארץ, שגורבי בלשון ערב, וזהה לראליים ללא-דוסי כלפי אהינו הערבים, הייתי רוצה לראות—מוטכ שאני: לא הייתי רוצה לראות—כיצד ורו מקבלים את פניו של אחד הנואמים שלנו, אילו היה מסכיד לפני קהל יהודים אוקראיניים או פולניים או רוסיים: "ישו ושמחה אחיו שישו ושמחה פוסיסוף באה הנאולה! ארץ-ישראל היא שלנו! אבל אני חש להעמיד את הערבים על אסיותותם, אחת חסיתי להיות נודדים ונודדים מתוך לחוק, גם יתכן, שישרדו וירצחו אתכם או יגורו עליכם הי-ערב בארץ-מגוריהם, אבל בניכם, או מוטכ שנאמר: בני בניכם, אם עוד יהיו כאלה, יוכלו, אפשר, לעלות לארץ-ישראל ולנשות להשתקע בה, ועד אותו נמן יהיה לכם התענות לדעת, שיש אוניברסיטה עברית בירושלים, חקבלו מטייט, שידשמו ויצאו לאור במרכז התרבותי שלכם, הם ימנינו לעניכם את הנהגים הנעלים ביותר של הרח הישראלית; ותכלו גם לחתום על הפיתונים הפלשתיניים, שבהם תגבו לקרא בעברית, כאחד של שבועיים את הודשות האחרונות מברזיב'...

די! גנוטא הוא רציני מדי שיעורר השק להלכות, המצב הוא ברור כל-כך, שאני מתבייש, במשטות, על שאני מוכרח לוודר ולהפכיר, כי

העליה היהודית לארץ-ישראל

(1920)

[א] הבניה

לאם לאם מתחיל השחר לעלות בכוחות, שהיו עד עכשיו סגורים בעקשנות בסני היררת האור, שמים גאוחונים, שהרבים את עצמם להכטיים, שהע" מירו מניס של מדיניות נוליים ושהביטו כבוד על אותם בני-אדם, שהע" מיוו חמד מתוך תדח-לב את כל האמת הודחת, כבר מדיים—אמנם מתוך הסתייגות ובלב ולב—שבועיה-היסוד של הלאומיות העברית היא עלייה המונית מהירה של בני-עמו לארץ-ישראל. נחווה, אישוא, תסביר בכל הקיצור וכלל הבורחת את המצב כווייתו, יש כיום 600 אלף עד 650 אלף תושכים בארץ-ישראל, מהם כ-60 אלף יהודים, רובם העבריים של האוכלוסים מורכב ממוסלמים, מלחיים רוברי ערבים, בעיקרן ערב קל של נוצרים טוריים ואירופיים, אלה האחרונים מספרם מועט, אבל נודעה להם חשיבות מרובה, הואיל הם נחמכים עלי-ידי מישדרים רחיים בארץ נוסה, עלי-ידי הנבטייה הקאטולית ועלי-ידי הנצרות בעולם בולו במידה הרבה יותר גדולה מסני שמונים ותשס"ה היהודים המעוסידיהם עלי-ידי אהיהם העשירים ועלי-התשטעה בתוך-לארץ, ניתולה של הארץ עבר עכשיו ליד בייטניה הנובלה, וזו הקיסח ללא כל ספק בהתלטה לנקוט שיטות כמות ביותר בסיטולה כעם הנתון כיום לשלטונה והגינות, התכונה והצדק סחיבים אותה, שתשלוט כהתאם לשאיפותיו ולחביעותיו של הירוב המכריע של האוכלוסים, שהם עקרון מכוסס על סטודת או מצדק למי התהוקה המרדנית אינו מרשה לה להעניק למיטום קסן וכוויח-יחור, שאותו המנע מן האוכלוסים האחרים, להתנגים לכן בכל הריפות והריתות.

בומנים קדמים היו ערביי ארץ-ישראל אדישים כלפנו ואסילו—לכל הסתו, במקומות מסוייים—אוהיים לנו, הביטו על העלייה היהודית בעין ימה, לעצרונו, לסתנה המצב בזמן האחרון לדעה מוחמת בערותם של העומדים בראש התנועה הציונית, מחמת אי-ידיעתם, מחמת רשלנותם ואי-הרענותם, הרשו להעמלים חסרי-אחריות, שכמעט בולע נרים בארץ, למשוך לצידים את המלחים הבורים לודע בנוסס התחלה של הכרה

שמואל רובינשטיין

Shimon Rubinstein

מבולל עד מעברת ואש-פינה

על מאבק הקיום והסתגלות של משפחה עולה מרוסיה בגליל

(1950-1956)

From Berlad to the Maabarah of Rosh-Pinah
The First Years of an Immigrant Family in
Galilee 1950-1956

Nathan and Erna Rubinstein with Their Son and Grandson

With an Introduction

by

Yerahmiel Asa and Dr. Zvi Shiloni

Illustrations and Cover Art: Gretty Rubinstein

עם בני נתן וארנה רובינשטיין חבן שמואל והנכד אפרים

מבוא: ירחמיאל אסא וד"ר זבי שילוני

איורים וציור עטיפה: גרטי רובינשטיין

הוצאת ירון גולן
תל-אביב 1993

אסא וזבי שילוני
ירחמיאל אסא

כל הזכויות שמורות למוציא
למנוחה ספרים ירון גולן
רחוב בורלא 3, ת"א
טל. 6992867.
בדפוס בישראל
1993

אניברסיטת תל-אביב
מחלקת

DS
A26.6
A289
1993
GPRZ